

УДК 811:11

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.philol.2023.1.3>**Ольга БОДНАР**

кандидат філологічних наук, Західноукраїнський національний університет, вулиця Львівська, 11, м. Тернопіль, Україна, 46009
ORCID: 0000-0002-5453-9859

Алла БИЧОК

кандидат педагогічних наук, Західноукраїнський національний університет, вулиця Львівська, 11, м. Тернопіль, Україна, 46009
ORCID: 0000-0001-8211-0059

Ліліана БІЛОГОРКА

викладач, Західноукраїнський національний університет, вулиця Львівська, 11, м. Тернопіль, Україна, 46009
ORCID: 0000-0002-1930-0818

Olga BODNAR

PhD in Philology, West Ukrainian National University, Lvivska street, 11, Ternopil, Ukraine, 46009
ORCID: 0000-0002-5453-9859

Alla BYCHOK

PhD in Pedagogy, West Ukrainian National University, Lvivska street, 11, Ternopil, Ukraine, 46009
ORCID: 0000-0001-8211-0059

Liliana BILOHORKA

Lecturer, West Ukrainian National University, Lvivska street, 11, Ternopil, Ukraine, 46009
ORCID: 0000-0002-1930-0818

ВИВЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПЕРЕКЛАДУ ІНФІНІТИВУ ТА ІНФІНІТИВНИХ КОНСТРУКЦІЙ АНГЛОМОВНОГО ДИСКУРСУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

THE STUDY OF TRANSLATION FEATURES OF INFINITIVE AND INFINITIVE CONSTRUCTIONS OF ENGLISH DISCOURSE INTO UKRAINIAN LANGUAGE DURING FOREIGN LANGUAGE LESSONS

*Переклад, як вид мовленнєвої діяльності, виконує важливу соціальну функцію. Важливість правильного адекватного перекладу неоціненна. При перекладі важливо зберегти форму і зміст, беручи до уваги відтворення ідейного змісту оригіналу з характерною для нього стилістичною своєрідністю. Важливою умовою при цьому є зіставлення засобів різних мов зіставляючи функції, які вони виконують у реченні. Тому, важливим є знання і розуміння інфінітиву в англійській мові, його види і функції. При перекладі потрібно брати до уваги ціле речення, щоб правильно визначити функцію інфінітива у реченні. Вміння правильно аналізувати граматичну будову частини мови і речення загалом, правильне конструювання речення в перекладі відповідно до норм мови і жанру перекладу є обов'язковими для адекватного перекладу. При перекладі становить трудність правильне розуміння синтаксичної структури та морфологічного складу речень як мовних елементів, які є безпосередніми носіями предметної інформації. **Мета статті** – дослідити функції інфінітиву та інфінітивних конструкцій у реченні, а, також, способи і засоби їхнього перекладу. Дана мета передбачає певні завдання, які необхідно виконати, щоб досягти мети, а саме: 1) визначення інфінітива, його видів і функцій у реченні; 2) визначення способів перекладу інфінітива та інфінітивних конструкцій з англійської на українську мову. **Наукова новизна** статті полягає у тому, що в даній статті досліджуються різні форми і функції інфінітиву у реченні і продемонстровано всі можливі варіанти перекладів з англійської мови на українську. Тобто, розглянуто лексичне і граматичне значення форм певної частини мови в англійській мові, її синтаксичну функцію у реченні, значення її як компонента певного звороту, беручи до уваги також контекстуальне оточення і норми та особливості української мови. У **висновках** йде мова про результати*

дослідження та аналізу різних можливих способів і варіантів перекладу інфінітиву та інфінітивних конструкцій з проекцією передбачення необхідних подальших досліджень. Продемонстровано основні чинники, які впливають на вибір варіанта перекладу, а саме лексичне і граматичне значення та синтаксична функція інфінітива та інфінітивних конструкцій.

Ключові слова: інфінітив, інфінітивна конструкція, переклад, функція, спосіб, метод, структура.

*Translation as a type of communication activity plays an important social function. Correct and adequate translation is very important. It is necessary to preserve a form and content during translation taking into account an idea of the original text with its stylistic peculiarity. An important condition for this is comparison of different methods and functions in two languages. Therefore, the knowledge and understanding of the infinitive in English and its types and functions is very important. It is necessary to take into consideration the whole sentence to determine the function of the infinitive in a sentence. The ability to analyze grammatical structure of a part of speech and sentence in general, a correct building of a sentence according to norms and genre of a language is important to have an adequate translation. A correct understanding of a syntactic structure and morphological components as linguistic elements, which are direct carriers of the information, is important. **The aim** of the article is to investigate the functions of infinitive and infinitive constructions in a sentence and also types and methods of its translation. The given article predicts the following tasks to be fulfilled to achieve the stated above aim: 1) the definition of the infinitive, its types and functions in a sentence; 2) the definition of the methods of translation of infinitive and infinitive constructions from English into Ukrainian. **Scientific novelty.** Different types and functions of infinitive in a sentence were investigated and all possible types of translation from English into Ukrainian are demonstrated in the article. In other words, lexical and grammatical meaning of forms of a part of speech in English, its syntactic function in a sentence, its meaning as a component of some phrase taking into account also its context and norms, and peculiarities of Ukrainian language were investigated in the work. **Conclusions.** The research results and analysis of various possible methods and types of translation of infinitive and infinitive constructions for further investigations are provided in the conclusions. The main reasons having impact on the choice of a type of translation that is lexical and grammatical, and syntactic function of infinitive and infinitive constructions were presented.*

Key words: infinitive, infinitive construction, translation, function, way, method, structure.

Актуальність проблеми. З усіх аспектів перекладу найважливішим є мовний аспект, оскільки завдяки мові ми передаємо всю інформацію, що міститься в оригінальних джерелах. Перекладаючи, фахівець має справу одразу з двома мовами. Тому важливим є усвідомлене знання всіх особливостей іноземної та рідної мови. При перекладі варто акцентувати увагу на різні особливості розподілу інформації у реченні, вербальність та номінальність найрізноманітніших фрагментів будови мови, особливості функціонування мовних елементів та їх специфіка, а також еквіваленти у цільовій мові тих мовних явищ вихідної мови (української), що відсутні у цільовій мові. Відомо, що мовленнєвий акт зі своєю іллокутивною та пропозиційною структурами є основною одиницею перекладу. Тому головні перекладацькі операції відбуваються переважно на його основі та в його межах. Суть мовного аспекту перекладу полягає у формуванні пропозиції мовою перекладу, що ґрунтується на основі смислу мовленнєвого акту оригіналу та у відповідності з його іллокутивними характеристиками.

Визначення мети дослідження. Мета статті – дослідження функцій інфінітиву та інфінітивних конструкцій у реченні, а, також, способів і засобів їх перекладу з англійської мови на українську. Реалізація поставленої мети передбачає вирішення наступних завдань: 1) визначення

інфінітива, його видів і функцій у реченні; 2) визначення способів перекладу інфінітива та інфінітивних конструкцій з англійської на українську мову.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз джерел і публікацій вказують на те, що проблеми перекладу досліджували і досліджують багато науковців: В. І. Карабан, Л. Г. Верба, В. Ю. Парашук, Л. С. Бархударов, В. Є. Куленко, С. Моем та ін.

Проте багато проблем у курсі «Основи перекладу», «Бізнес-комунікація та переклад» нині недостатньо вивчені. У нашій роботі ми будемо вивчати та досліджувати значення інфінітиву та інфінітивних конструкцій в англійській мові. Перспективою у майбутньому буде точний та якісний переклад з англійської мови на українську та навпаки. У майбутньому ці відомості будуть використані при написанні анотацій, перекладі реклами, а також матеріалів міжнародних виставок та конференцій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інфінітив (the Infinitive) походить від дієслівного іменника (the Verbal Noun). Як безособова форма дієслова, яка є споріднена до іменника, інфінітив виконує у реченні всі ті синтаксичні функції, які виконує іменник, а саме: підмет, додаток, обставини, означення, частина складного іменного та простого присудка, а також складеного дієслівного присудка.

Найбільш типовою ознакою інфінітива як дієслова є його здатність виражати харак-

тер дії та залог. У ролі безособової форми дієслова інфінітив не може виражати особу, число, відміну. Разом із допоміжним або модальним дієсловом-зв'язкою, які виражають особу, число та час, він утворює простий присудок, складний дієслівний присудок, складний іменний присудок. Інфінітив також може виконувати функції підмета, додатку, означення, обставини. В англійській мові є шість форм інфінітиву, що співвідносяться з чотирма часовими групами, дві з яких мають форму пасивного стану для перехідних дієслів.

Якщо є не перфектний інфінітив, він виражає дію, одночасну з вираженням дієсловом-зв'язкою. Використовується Indefinite Continuous [2].

Активний стан	Пасивний стан
<i>to read</i>	<i>to be read</i>
<i>to be reading</i>	–

Якщо є перфектний інфінітив – він виражає дію, яка передує тій дії, що виражалася дієсловом-присудком. У даному випадку використовується Perfect та Perfect Continuous.

Активний	Пасивний
<i>to have read</i>	<i>to have been read</i>
<i>to have been reading</i>	

Розглянемо функції інфінітиву в реченні і способи його перекладу.

1. Підмет

To acquire knowledge is every body's duty	Набувати знання – обов'язок кожного	а) перекладається інфінітивом у функції підмета
To tell the truth I don't like this film	Чесно кажучи, мені не подобається цей фільм	б) може бути членом речення. to tell the truth – чесно кажучи; to sum it up – якщо підбити підсумки

2. Додаток

He likes to spend his holidays in the South	Він любить (що?) проводити канікули на півдні	а) перекладається інфінітивом
I want to have a rest	Я хочу (чого?) відпочити	б) перекладається додатковим реченням
He forced her to go with him	Він заставив її піти з ним (щоб вона пішла з ним)	

3. Частина складного іменного присудка

The problem is to do everything without delay	Проблема – зробити все без затримки	Дієслово-зв'язок <i>to be</i> перекладається словами: <i>полягає в тому, щоб;</i> або зовсім не перекладається
The aim of our research work is to find the necessary data	Мета нашої дослідницької роботи полягає в тому, щоб знайти необхідні дані	

4. Означення

Here is a nice book to read before going to bed	Ось книга, яку добре прочитати перед сном	а) перекладається інфінітивом у поєднанні з іменником і прийменником, або іменником у родовому відмінку
I have an idea to spend holidays abroad	У мене є ідея провести канікули за кордоном	б) після слів <i>the first, the last</i> перекладається дієсловом в особовій формі в тій часовій формі, в якій стоїть дієслово <i>to be</i>
He was the first to offer his hand to me	Він був першим, хто (який?) протягнув мені руку	в) перекладається означальним додатковим реченням, яке виражає повинність, можливість або майбутній час

5. Обставина

1) мети

I do sports to keep fit	Я займаюся спортом (для чого?), щоб бути у формі	а) при перекладі вводяться сполучники: <i>для того, щоб; щоб;</i>
To know a foreign language well you have to work hard	Для того, щоб знати іноземну мову добре, ви повинні старанно працювати [3]	б) перекладається особовою формою дієслова із сполучником <i>що</i>

2) наслідки

Now he is too tired to give us an account of his trip	Він зараз надзвичайно втомився, щоб розказати нам про свою поїздку	в) перекладається інфінітивом зі сполучником <i>для того, щоби; щоби;</i>
This method is not accurate enough to produce any definite results	Цей метод недостатньо точний для того, щоби дати які-небудь визначені результати	г) у функції обставини наслідок іде після прислівників: <i>too, enough, sufficiently;</i> перекладається <i>щоби; для того, щоб</i>
I was too busy to see anyone	Я був дуже зайнятим, щоби бачитися з ким-небудь	

Розглянемо інфінітивні звороти в англійській мові. У сучасній англійській мові є три конструкції, або звороти з інфінітивом:

- 1) об'єктний інфінітивний зворот (the Objective – with – the Infinitive Construction);
- 2) суб'єктний інфінітивний зворот (the Subjective – with – the Infinitive Construction);
- 3) інфінітив з прийменником *for* (the – for – Infinitive Construction) [1].

Об'єктний інфінітивний зворот. Конструкція «об'єктний (знахідний) відмінок з інфінітивом» чи «об'єктний інфінітивний зворот» складається із «ввідного» дієслова, займенника. У реченні ця конструкція виконує функцію складного додатку (Complex Object).

Do you expect him to come?	Ти думаєш, що він прийде?
I know her to be a good student	Я знаю, що вона є хорошою студенткою.

Цей зворот використовується після дієслів, які виражають:

- 1) бажання і намір: *to want, to wish, to desire, to intend, to mean;*
- 2) розумове сприйняття: *to know, to think, to consider, to believe, to suppose, to expect, to imagine;*
- 3) наказ, дозвіл, прохання: *to order, to ask, to allow, to have, to made;*
- 4) фізичне сприйняття: *to see, to hear, to feel, to watch, to observe, to notice* (після цих дієслів інфінітив пишеться без частки «*to*»);
- 5) почуття та емоції: *to like, to love, to hate, to dislike.*

На українську мову цей зворот перекладається додатковим означальним реченням із сполучниками *що, щоби, як.*

Іменники чи займенники стають підметами, а інфінітив – присудком додаткового речення. Потрібно зважати як на форму попереднього дієслова, так і на форму самого інфінітива. Indefinite Infinitive передається дієсловом у теперішньому (іноді в минулому) часі; Perfect Infinitive передається дієсловом у минулому часі. Після дієслів *to expect, to hope* найчастіше використовується дієслово в майбутньому часі [5].

Суб'єктний інфінітивний зворот.

Конструкція «називний відмінок з інфінітивом» або «суб'єктний інфінітивний зворот» складається із підмета, «ввідного» дієслова та інфінітиву. У реченні вона виконує функцію складного підмета (Complex Subject).

All students are supposed to study four foreign languages at this university	Припускаємо, що всі студенти вивчають чотири іноземних мови у цьому університеті
--	--

Цей зворот використовується після дієслів, які виражають:

- 1) розумове сприйняття: *to think, to consider, to know, to expect, to believe* т. д.;
- 2) чуттєве сприйняття: *to see, to hear* т. д.;
- 3) ствердження, припущення, повідомлення та ін.: *to suppose, to report, to prove, to turn out, to appear, to seem, to say;* а також словосполучень: *to be (unlikely)– можливо, навряд чи to be certain, to be sure – обов'язково.*

Дієслова *to comb out, to turn out* наявним, *to seem*– здаватися, *to appear*– бути в наявності, *to prove*– бути наявним, *to happen*– траплятися. Решта дієслів, а саме: *is believed, is considered, is said, is reported* набувають характеру ввідних слів. Загалом, на українській мові суб'єктний інфінітивний зворот передається за допомогою неозначено-особового речення [4].

The people of all ancient civilizations are known to have made maps.	Відомо, що люди всіх найдревніших цивілізацій склали карти.
She doesn't seem to be interested in her specialty.	Здається, вона не цікавиться своєю спеціальністю.
The temperature is unlikely to fall these days.	Малоймовірно (навіть), що температура знизиться у ці дні.

Потрібно звернути увагу наступних слів у конструкції Complex Subject

- (he) is reported to... передають/повідомляють/повідомляється, що (він)
- (he) is believed to... вважається, що (він)
- (he) is considered to... вважають, що (він)

(he) is thought to... вважають (думають), що (він)

(he) is understood to... вважають, що згідно домовленості (він)

(he) is expected to... очікується, що (він)

(he) is heard to... говорять

(he) is seen to... вважається, розглядається

(he) is felt to... вважають, що (він)

(he) seems to... здається, що (він)

(he) is likely to... по можливості (він)

(he) is unlikely to... малоймовірно, що (він)

(he) happens (happened) to... випадково (він)

(he) is sure (attain) to... обов'язково (він)

(he) is alleged to... говорять, вважають, що (він) якби...

(he) appears to... по можливості (він)

Важливу роль відіграє інфінітив з прийменником *for*. Цей зворот складається із прийменника *for*, іменника чи займенника та інфінітива. Він перекладається на українську мову додатковим реченням. Тип речення залежить від функції, яку виконує зворот у реченні. Найчастіше цей зворот використовується у функції обставини і перекладається в реченні за допомогою сполучників *щоб(и); для того, щоби*.

For the results to be reliable you must have them tested again and again.	Для того, щоб результати були надійними, вам потрібно їх перевірити знову і знову.
It is for you to decide whether to come or not. [4]	Вам приймати рішення, приходити чи ні.

Пасивна форма інфінітива у функції означення зберігає після себе прийменник, з яким вживається це дієслово, і перекладається українською мовою неозначено-особовим реченням [4].

There was nothing to be astonished at	Не було чому дивуватися
This was not a matter to be easily agreed upon	Не таке це питання, щоб його можна було легко погодити

Інфінітив у функції означення може перекладатися дієприкметником або іменником з прийменником.

She shape of things to come is shown by the data obtained by the experts	Характер майбутніх подій можна визначити на підставі даних, отриманих фахівцями
--	---

Речення з інфінітивом у функції означення може перекладатися простим реченням, а модальність при перекладі передається лексично.

He had no objection to make	У нього не було заперечень. Він не міг заперечувати
-----------------------------	---

У випадку, якщо означення вказує на призначення предмета – воно наближається за значенням до обставини мети і, таким чином, воно перекладається означенням або обставиною мети; проте, це залежить від контексту.

They want to submit a new proposal	Вони хочуть внести нову пропозицію
They claim to be working for peace	Вони стверджують, що працюють заради миру

Розглянемо використання інфінітиву у функції обставини результату або наслідку і супутніх обставин. Варто зазначити, що інфінітив результату або наслідку, якому передують слова *such... (as), enough, so..., too..., only* часто має модальне значення і перекладається українською мовою інфінітивом або самостійним реченням із сполучниками *і, але* [5].

This question is too difficult to be settled without further consultations.	Це питання є занадто складне, щоб вирішити його (щоб його можна було вирішити) без подальших консультацій (обговорень).
He managed to obtain this concession from the management only to find that no one really needed it.	Він зміг добитися поступки від адміністрації, але виявилось, що це нікому не потрібно.

Варто зазначити, що у випадку відсутності у реченні з інфінітивом прикметників і прислівників, то інфінітив перекладається самостійним реченням із сполучником *і*.

In 2000 he resigned his post never to return to public life.	У 2000 році він пішов у відставку і більше ніколи не повертався до громадської діяльності.
--	--

Дуже часто інфінітив у цій функції може бути помилково прийнятий за обставину мети. Тільки зміст усього речення, а іноді й більш широкий контекст дає змогу визначити, чи є інфінітив обставиною мети чи результату [1].

Потрібно вказати на те, що інфінітив у функції підмета, предикативного члена, іменної частини складеного присудка і обставини

мети не викликає труднощів при перекладі на українську мову. Як відомо, у цих функціях він перекладається інфінітивом (у функції підмета чи обставини мети) або іменником. Звертаємо увагу на те, що у сполученні з дієсловом *to fail* або іменником *failure* інфінітив передає невдалу спробу дії або просто заперечення і часто перекладається особовою формою дієслова у заперечній формі: [2].

The negotiations failed to come to an agreement.	Учасники переговорів не дійшли згоди (не змогли порозумітися).
--	--

Сполучення слів *is (was) boundz* інфінітивом перекладається *неодмінно, обов'язково мало бути, так мало статися*.

It was bound to happen. Так мало статися.

Інколи, інфінітив може бути в реченні вступним елементом: *to tell the truth* (правду кажучи), *to be frank* (відверто кажучи), *to put it middle* (м'яко кажучи).

Зазначимо, що інфінітив на початку речення може виступати у функції підмета або обставини мети, або не бути вступним елементом. Синтаксичний аналіз речення дає змогу абсолютно точно визначити його функцію.

Висновки і пропозиції. Таким чином, залежно від того, яку функцію у реченні виконує інфінітив, він може перекладатися різними способами, створюючи такі інфінітивні конструкції: суб'єктно-предикативний інфінітивний зворот, об'єктно-предикативний зворот та незалежний прийменниковий комплекс (*for*+ ім'я + інфінітив). Отже, синтаксичні структури інфінітива становлять особливий інтерес для подальшого дослідження, а саме, дослідження та аналіз використання певних сполучникових займенників та прислівників при перекладі інфінітиву ті інфінітивних конструкцій використовуючи підрядні речення.

Література:

1. Зінченко А. Л. Історія дипломатії від давнини до початку нового часу. Київ : Наука, 2004. 220 с.
2. Левченко Т. І. Розвиток освіти та особистості в різних педагогічних системах. Київ : Знання, 1985. 400 с.
3. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури на українську мову. Вінниця : Нова книга, 2003. 470 с.
4. Карабан В. І. Посібник-довідник з перекладу англійської наукової і технічної літератури на українську мову. Ч. 1. Граматичні труднощі. Флоренція – Страсбург – Гранада – Київ : TEMPUS, 1997. 317 с.
5. Карабан Д. М. Теорія і практика перекладу з української мови на англійську мову. Вінниця : Нова книга, 2003. 608 с.
6. Корунець І. В. Порівняльна типологія англійської та української мов : Вінниця : Нова книга, 2003. 464 с.
7. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). Вінниця : Нова книга, 2001. 448 с.
8. Паращук В. Ю., Грицюк Л. Ф. Практикум з граматики англійської мови. 1–2 курс. Київ : Наука, 1995. 480 с.
9. Шевчук С. В., Шкурятян Н. Г. Сучасна українська літературна мова : навчальний посібник. Київ : Літера, 2000. 688 с.
10. Шміґер Т. В. Історія українського перекладознавства ХХ сторіччя: ключові проблеми та періодизація : автореф. дис. ... канд. філ. наук : 10.02.16 «Перекладознавство» ; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2008. 22 с.

References:

1. Zinchenko A. L. (2004). *Istoriya dyplomatiyi vid davnyiny do pochatku novoho chasu [History of diplomacy from antiquity to new times]*. Kyiv: Nauka [in Ukrainian].
2. Levchenko T. I. (1985). *Rozvytok osvity ta osobystosti v riznykh pedahohichnykh systemakh [Development of education and individual person in different pedagogical systems]*. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
3. Karaban V. I. (2003). *Pereklad anhliyskoyi naukovoyi i tekhnichnoyi literatury na ukrayinsku movu [Translation of scientific and technical literature from English into Ukrainian]*. Vinnytsia: Nova knyha [in Ukrainian].
4. Karaban V. I. (1997). *Posibnyk-dovidnyk z perekladu anhliys'koyi naukovoyi i tekhnichnoyi literatury na ukrayins'ku movu. Ch. 1. Hramatychni trudnoshchi [Textbook-Guide in translation of scientific and technical literature into English. Part 1. Grammatical difficulties]*. Florence – Strasburg – Granada – Kyiv: TEMPUS [in Ukrainian].
5. Karaban D. M. (2003). *Teoriya i praktyka perekladu z ukrains'koyi movy na anhliys'ku movu [Theory and practice of translation from Ukrainian into English]*. Vinnytsia: Nova knyha [in Ukrainian].

6. Korunets I. V. (2003). *Porivnyalna typolohiya anhliys'koyi ta ukrayins'koyi mov [Comparative typology of English and Ukrainian]*. Vinnytsia: Nova knyha [in Ukrainian].
7. Korunets I. V. (2001). *Teoria i praktyka perekladu (aspektnyy pereklad) [Theory and practice of translation (aspect translation)]*. Vinnytsya: Nova knyha [in Ukrainian].
8. Parashchuk V. IU., Hrytsyuk L. F. (1995). *Praktykum z hramatyky anhliys'koyi movy 1–2 kurs [Practical classes in English Grammar for 1–2 courses]*. Kyiv: Nauka [in Ukrainian].
9. Shevchuk S. V. (2008). *Suchasna ukrayinska literaturna mova [Modern Ukrainian literary language]*. Kyiv: Litera [in Ukrainian].
10. Shmiher T. V. (2008). *Istoriya ukrayins'koho perekladoznavstva 20 storichchya: klyuchovi problemy ta periodyzatsiya [History of Ukrainian translation studies of the 20th century: key problems and periods of time]*. Kyiv [in Ukrainian].